

## Wilde bijenvolken: een gevaar voor de bijenteelt?

In Bijen 10(12): 346 (2001) staat onder de rubriek bijengezondheid een artikel van Peter Elshout over de problemen bij een screeningsonderzoek van de RVV naar de aanwezigheid van Amerikaans vuilbroed in een bepaalde omgeving. De inhoud van dit artikel betreft hoofdzakelijk het aanwezig zijn van in het wild levende bijenvolken en de onwenselijkheid daarvan. Het screeningsonderzoek zou door de aanwezigheid van deze bijenvolken 'het zoeken naar een speld in een hooiberg' worden. Letterlijk zegt hij; 'In het wild levende bijenvolken zijn immers altijd een niet beheersbare infectiebron voor bijenziektes'. Zijn conclusie is dan ook dat in het wild levende bijenvolken moeten worden opgespoord en afgemaakt.

Er begint bij mij iets te kriebelen bij het lezen van dit artikel. En bij het herlezen ontstaat enige ergernis. Ook al omdat het artikel suggereert dat imkers die er anders over denken hun verantwoordelijkheid niet kennen.

Ik ben van mening dat de oorzaak van de snelle en ongebreidelde verspreiding van bijenziekten hoofdzakelijk te wijten is aan de bijenteelt zelf. Het reizen met bijenvolken, verkoop van spullen, import van koninginnen, intensieve contacten tussen bijenhouders onderling, intensieve contacten bij koninginnenteelt, experimenten met kruisingen, noem maar op, het zijn de voornaamste oorzaken van de verspreiding van ziektes. De aanwezigheid van wilde bijenvolken speelt daarbij hooguit een marginale rol. Dat het een screeningsonderzoek in een bepaalde omgeving kan dwarsbomen is mogelijk. Maar dat alle wilde bijen moeten worden afgemaakt vanwege dit onderzoek is volgens mij de omgekeerde wereld. Het maakt het onderzoek tot hoofddoel en niet de bijen. Dat is trouwens een onderscheid dat we moeten maken: hebben we het over de bijenteelt of over de bijen.

### Exploitatie van de natuur

Al sinds er mensen op aarde zijn, bestaan er bijen. In de loop der duizenden jaren hebben deze bijen getoond dat zij zeer sterk zijn in het in stand houden van hun soort en in het zich aanpassen aan een bepaalde omgeving. Geheel zelfstandig en vooral zonder tussenkomst van de mens kon de bij overleven in de natuur.

In de twintigste eeuw werd dit, langzamerhand in steeds sneller tempo, allemaal anders. Zowel het landschap als de dieren werden steeds meer gezien als economische factoren. Zo ontstonden bijvoorbeeld de moderne landbouw en veeteelt, maar ook de bijenteelt. Die bijenteelt was en is dan ook niets anders dan het economisch exploiteren van de bij. Voor zowel de landbouw en veeteelt als de bijenteelt geldt dat men de oorspronkelijke natuurlijke situatie steeds meer als een bedreiging is gaan zien. Bij de landbouw moest het hele land vol gezet met monoculturen, waarbij al het andere moet wijken. Natuurlijke begroeiing in de omgeving geeft alleen maar last en in het wild levende dieren zijn helemaal schadelijk, dus weg daarmee. Het economisch belang werd zo groot geacht dat we in Nederland achteloos een ecologische ramp als de herverkaveling accepteerden. Ook de geteelde gewassen en gekweekte dieren waren niet goed genoeg. Via allerlei kruisings technieken werden dus de genetische eigenschappen veranderd en afgestemd op economische factoren.

Tegenwoordig zijn er snellere en doeltreffender technieken om deze eigenschappen naar onze hand te zetten en noemen we dat genetische manipulatie. De risico's en de gevolgen van het uitbreken van ziektes worden steeds groter. Zo ook de afhankelijkheid van enkele monopolistische bedrijven die de patenten hebben van de te telen gewassen en gemanipuleerde dieren.

### Bijenteelt in de verdrukking

Een parallelle ontwikkeling zien we bij de bijenteelt. Ook hier wordt er gezocht naar manieren om de bij zo economisch mogelijk te exploiteren en ook hier vinden we de oorspronkelijke bijen niet goed genoeg en moeten kruisingen zorgen voor de economisch juiste genetische eigenschappen. Risico's en gevolgen van ziektes zijn groot en de afhankelijkheid van enkele leveranciers van koninginnen en bevruchtungsstations wordt steeds groter. Ook de kans op het ontstaan van extreem agressieve volken neemt toe.

Er is echter voor de bijenteelt in de loop der tijd een groot probleem ontstaan. De randvoorwaarden voor het bestaan van de bijenteelt zijn een goed drachtgebied en de aanwezigheid van economische gewassen die bestuiving nodig hebben. De ontwikkelingen van de landbouw hebben er echter voor gezorgd dat er geen ruimte meer is voor drachtplanten en dat er steeds minder gewassen zijn die bestoven moeten worden. De economische belangen van de landbouw zijn zoveel groter, dat de bijenteelt inmiddels geheel is weggedrukt. Dat wordt nog extra versterkt door het

feit dat de landbouw leverancier is van onze eerste levensbehoeften, terwijl de producten van onze bijen dat absoluut niet zijn. Alleen marginaal is het hier en daar in Nederland nog mogelijk om bijen te exploiteren. Kortom, de bijenteelt is gemarginaliseerd.

### Bescherming van economische belangen of van natuur?

Mond en klauwzeer, BSE, het gebruik van grote hoeveelheden bestrijdingsmiddelen om bedreigende ziektes voor allerlei gewassen de kop in te drukken en de beschadiging van de omgeving hebben de laatste jaren de discussie losgemaakt, hoever we moeten gaan met de bescherming van de economische belangen van landbouw en veeteelt.

Het artikel van Peter Elshout gaat voorbij aan de vergelijkbare discussie die we over de bijenteelt op dit moment hebben: hoever moeten we gaan om de bijenteelt te beschermen.

De economische waarde van de bijenteelt in Nederland is relatief niet groot. Het grootste deel van het economische belang wordt bovendien niet gegenereerd door de bijenteelt, maar door de simpele aanwezigheid van bijen in de omgeving die voor de nodige bestuiving van gewassen zorgen.

Het is voor mij dan ook geen vraag meer of wij op dit moment koste wat het kost de bijenteelt in stand

moeten houden. Voor mij is het veel belangrijker dat de bij in Nederland kan overleven.

Dat houdt dus in dat we ons als bijenhouders meer moeten bezighouden met de natuurlijke omgeving en dat we anders om moeten gaan met het voorkomen en eventueel bestrijden van ziektes. Bijen die in het wild leven zijn eigenlijk het ultieme resultaat van het goed inrichten van de omgeving en het op een natuurlijke wijze in stand houden van een bijenpopulatie. Daar moet natuurlijk geen overlast uit voortkomen.

### Overlevingskracht behouden voor de toekomst

Uit het verhaal van Peter Elshout blijkt dat veel van de door hem opgeruimde bijennesten al vele jaren oud zijn en in blakende gezondheid verkeren. Ook in de regio Rotterdam zijn verschillende plaatsen aan te wijzen waar al zeer veel jaren achtereenvolgende bijenvolken voorkomen. Volgens de geldende ideeën over de varroamijt en Amerikaans vuilbroed zou dat niet mogelijk zijn. Al in een veel eerder stadium zouden deze volken jammerlijk moeten zijn omgekomen in een overdaad aan varroamijten. De bij blijkt echter zijn al duizenden jaren oude overlevingskracht nog niet verloren te hebben.

In wilde bijenvolken zie ik dan ook de kracht die het voortbestaan van de bij in Nederland nodig heeft.

Hans Gerritsen, Rotterdam

## bijen CURSIEF nejd

Rik Oldeven

### Huize Immenhof

*Wij kennen het allemaal: niets anders meer willen dan naar huis. Dat kennen we vanuit onze prille jeugd toen we voor een paar uur werden ondergebracht bij de buurvrouw. Dat kennen we op latere leeftijd van een ziekenhuisopname. Zelfs de meest reislustigen onder ons willen tenslotte niets liever dan naar huis.*

*Tot voor kort dacht ik dat het verschijnsel heimwee hiermee wel afdoende was geformuleerd. Toen las ik ergens: heimwee is het verlangen naar het huis dat niet meer bestaat. Dat is toch andere koek, waarvoor je gevoelig begint te worden als je de veertig gepasseerd bent. Bitterkoek is het, als je het mij vraagt. Was er voor je vroegere heimwee altijd nog de oplossing dan ook metterdaad naar huis te gaan, aan dit soort heimwee helpt geen lieve moeder meer. Je ervaart dat tot in je botten als je in deze snelle tijd het verlangen niet kunt onderdrukken terug te gaan naar de plek waar je geboren bent. Je loopt dan de kans in een woonwijk terecht te komen, terwijl je zo'n 60 jaar geleden toch het licht zag op een boerderij diep in het achterland. Daar kun je het dan in die wijk goed moeilijk mee hebben. De nieuwbakken wijkbewoners aanspreken maakt het alleen maar erger. Het huis van je jeugd is onherroepelijk weg. Nooit moeten teruggaan, natuurlijk.*

*Aan deze stommiteit word je zo nu en dan herinnerd als je tegen schemertijd een kast uit de rij hebt moeten nemen, terwijl er toch nog haalbijen onderweg naar huis bleken te zijn. Die zie je de volgende dag zoeken. Naar de kast die er niet meer staat. En de dagen daarna nog. Het zijn er niet veel en de meesten zullen zich wel inbedelen bij de wat opgeschoven burens.*

*Zoals wij straks bij het bejaardenhuis een paar straten verderop. Een bejaardenhuis voor imkers in het beste geval: Huize Immenhof.*